

MEHMET YÜCE • Ale'l-ıtlak Baldırı Çıplak

MEHMET YÜCE 1965 senesinde Samsun'da dünyaya geldi. 1987'de İTÜ Makine Fakültesi'nden mezun oldu. Yurtiçi ve yurtdışında çeşitli firmalarda ve projelerde çalıştı. 1999 senesinden beri futbol tarihi üzerine çalışmalar yapıyor. Türkiye futbol tarihinin 1923 öncesini ele alan *Osmanlı Melekleri*'ni 2009 senesinde yazmaya başladı. Bir aralık "ara" verdi. Sonra; kitabı tamamlayacağına söz vermiş, bir Kadıköy öğleden sonrası Metin Kurt'a... Sözünde durmuş olacak ki, kitap 2014'te İletişim'den yayımlandı. Bu çalışmanın 1923-1952 dönemini kapsayan ikinci cildi *İdmancı Ruhlar: Futbol Tarihimizin Klasik Devreleri* 2015'te, 1952-1992 dönemine ait üçüncü cildi *Romantik Yürekler: Futbol Tarihimizin Yeni Devreleri* 2016'da yine İletişim'den yayımlandı.

İletişim Yayınları 2574 • Tarih Dizisi 127

ISBN-13: 978-975-05-2316-8

© 2018 İletişim Yayıncılık A. Ş.

1. BASKI 2018, İstanbul

EDITÖR Tanıl Bora

YAYINA HAZIRLAYAN Taylan Koç

KAPAK Suat Aysu

KAPAK FOTOĞRAFI Fenerbahçe'nin kaptanı Hasan Kâmil Bey,

İdman mecmûasının kapağında (1914)

UYGULAMA Hüsnü Abbas

DÜZELTİ Remzi Abbas

DİZİN Berkay Üzüm

BASKI Sena Ofset · SERTİFİKA NO. 12064

Litros Yolu, 2. Matbaacılar Sitesi, B Blok, 6. Kat, No: 4NB 7-9-11

Topkapı, 34010, İstanbul, Tel: 212.613 38 46

CLİT Güven Mücellit · SERTİFİKA NO. 11935

Mahmutbey Mahallesi, Devekaldırımı Caddesi, Gelincik Sokak,

Güven İş Merkezi, No: 6, Bağcılar, İstanbul, Tel: 212.445 00 04

İletişim Yayınları · SERTİFİKA NO. 10721

Binbirdirek Meydanı Sokak, İletişim Han 3, Fatih 34122 İstanbul

Tel: 212.516 22 60-61-62 • Faks: 212.516 12 58

e-mail: iletisim@iletisim.com.tr • web: www.iletisim.com.tr

MEHMET YÜCE

Ale'l-ıtlak Baldırı Çıplak

Hâtırât, Makalât, Mülâkât

Anneme...

İÇİNDEKİLER

Önsöz.....	11
Giriş.....	13
Girizgâh: Bay Harry Edwin Pears <i>Bir İstanbul Çiğdemi (Crocus Olivieri Istanbulensis)</i>	17
1. Bay James Edward La Fontaine <i>Futbol Âleminin Mürşidi</i>	23
2. Osman Efendi <i>İlk Futbol Oyuncumuz</i>	31
3. Bay Dupont Costominos <i>Bir İstanbul Centilmeni</i>	33
4. Hasan Basri Bey <i>Enmûzec Bir Müdâfi</i>	35
5. Aleko Kaliya Efendi <i>"O'na Tahtaperde Derler!"</i>	67
6. Bay Arthur Whittall <i>Güzel Adamlardan Biri</i>	73
7. Fuâd Hüsnü Bey <i>Ale'l-ıtlak Baldırı Çıplak</i>	75
8. Sinekemanî Nuri Bey <i>"Gene Bir Gülmihâl Aldı Bu Gönlüümü..."</i>	81

9. Bay Richard La Fontaine	
<i>Üstâdın Yâdigârı</i>	87
10. Bay Yorgo Stelianidis	
<i>Meşhur Bir İdmancı</i>	89
11. Bay Yanni Vassiliadis	
<i>Modalı Bir Beyefendi</i>	91
12. Bay Edward La Fontaine	
<i>Smyrna'dan Constantinople'a</i>	93
13. Bay Clark Comber	
<i>Beyaz Saçlı Delikanlı</i>	95
14. Bay James Tardef Highton	
<i>Yaman Bir İngiliz</i>	97
15. Bay Horace Armitage	
<i>Futbolun Hocası</i>	99
16. Hüseyin Bey	
<i>Dalaklı Hüseyin</i>	101
17. Fâik Bey	
<i>İdmanlılar Şeyhi</i>	105
18. Ali Sami Bey	
<i>Büyük Teşkilatçı</i>	111
19. Mehmed Nasûhî Esad Bey	
<i>Vazifesini Yapmış Bir Sporcu</i>	123
20. Burhaneddin (Felek) Bey	
<i>Şeyhü'l-Muharrirîn</i>	161
21. Âbidin Dâver Bey	
<i>Yuvarlak, Meşin Topun İlk Şâhitlerinden</i>	185
22. Ahmed Fetgeri Bey	
<i>Bereket'ten Beşiktaş'a</i>	189
23. Aydınoglu Raşid Bey	
<i>İttihâd Kulübünün Terakkîperveri</i>	199
24. Saîd Salâhaddin Bey	
<i>Aslan Avcısı</i>	215

25. Mehmet Ali Fetgeri Bey	
<i>Bir Canbazın Hayatı</i>	219
Ara Bölüm: Şehit ve Silah Altındaki İdmançılar	223
26. Çelebizâde Saîd Tevfik Bey	
<i>Spor Âleminin Piri</i>	229
27. Rûşen Eşref Bey	
<i>Bir Galatasaraylının Hâtıraları</i>	257
28. Celâl İbrahim Bey	
<i>Mübârek Şehidimiz</i>	261
29. Siret Bey	
<i>Sarı Siret</i>	265
Hususi Bölüm: Futbol Tarihimizin İlk Ecnebileri	267
30. Bay Wilhelm Kohlhammer	
<i>Fener'in İlk Ecnebilerinden</i>	271
31. Baylar Emîl ve Joseph Oberle	
<i>Büyük Oberle, Küçük Oberle...</i>	273
32. Sabit Bey	
<i>Ra Ra Ra, Re Re Re...</i>	275
33. Mühendis Ârif Bey	
<i>Mühendis Şehidimiz</i>	277
34. Abdurrahman Robenson Bey	
<i>İzciliğin Pirlerinden</i>	279
35. Ahmed Robenson Bey	
<i>Basketbolun Muallimi</i>	281
36. Hasan Kâmil Bey	
<i>Dalgakıran</i>	285
37. Sabri Mâhir Bey	
<i>Artist Boksör</i>	287
38. Abdülazîz Bey	
<i>İdmanın Organizatörü</i>	301
39. Yusuf Ziyâ Bey	
<i>Esrarengiz Adam</i>	303

40. Hamîd Arslan Bey	
<i>Altay'ın Kaptanı</i>	327
41. Galib Hasnun Bey	
<i>"Avdetini Dâimâ Ümit Ettik..."</i>	337
42. Refik Osman Bey	
<i>Futbolun Şiiri</i>	339
43. Selim Sırrı Bey	
<i>İdmancılığın Üstâdı</i>	383
44. Sâim Turgut Bey	
<i>Vefâ'nın Naif İdmancısı</i>	389
45. Ahmed Şerafettin Bey	
<i>Futbolun Şeref-peziri</i>	407
46. Zeki Rıza Bey	
<i>Futbolun Üstâdı</i>	425
47. Alâaddin Bey	
<i>Çalının Mucidi</i>	429
48. Bekir Refet Bey	
<i>Bombacı Bekir</i>	435
49. Suâd Hayri Bey	
<i>Bir Futbol Meraklısı</i>	439
50. Nihâd Bey	
<i>Aslan Nihâd</i>	443
İlâve Bölüm: Eşref Şefik Bey	
<i>Bir Centilmenin Hâtıraları</i>	447
Sonsöz.....	461
Ale'l-ıtlak Baldırı Çıplaklar.....	463
Hususi Teşekkür.....	465
KAYNAKÇA.....	467
DİZİN.....	473

Önsöz

*Bazen gerçeğe, mantığın sizi en çok hayâl kırıklığına
uğrattığı yerde rastlarsınız.*

Memleketimizde spor tarihi konusunda birçok kitap çıktı. Bu kitaplar incelendiğinde özellikle kadim dönemlerin geçirildiği veya özet hâlinde verildiği görülür. Bunun sebebi yazarlarının söz konusu devreyi tedkik edecek donanımına sahip olamamalarıdır.

Umumiyetle birbirinden kopyalanan bu ilk devir için bazı yazarlar –biraz da cesaret toplayıp, cür’et göstererek– “Fenerbahçe’nin ilk futbol maçı buydu, ilk hokey müsabakası burada oynandı,” veya “İlk tenisçimiz budur,” gibi tahminlerini etrafa yaymaktan geri durmazlar.

Benim *Osmanlı Melekleri*, *İdmancı Ruhlar* ve *Romantik Yüreklere*’i yazmamdaki maksatlardan biri de buydu. Maksadım, bu şehir efsanelerinin, muhtemelen iyi niyetle yazılmış hikâyeler gibi görünseler de gerçekten efsâne olduklarını göstermek ve işin doğrusunu spor tarihi araştırmacıları ve meraklıları için bulup çıkartmaktır.

Bendeniz, kendi açımdan emelime nispeten ulaştım. Elbette değinmediğim ve araştırmam gereken daha birçok mevzu var. Bununla beraber, yazdığım kitaplarda okura, doğru ve kaynağı sağlam bilgi verme vazifesini yerine getirdiğimi düşünüyorum. Araştırmacıların bunları okuyup değerlendirmesi ve bu yazılanları diğerleriyle kıyaslaması benim görevim değil elbette...

Kaynak demişken; benimkiler de dahil olmak üzere, hiçbir kitap birincil kaynak olamaz. Birincil kaynaklar saf, orijinal dokümanlar ve belgelerdir. Bunlardan sonra, süreli yayınlar gelir. Hâtıralar ve röportajlar ise ancak başka çare yoksa ve şerh koyarak değerlendirilir ve tamamlayıcı kaynak olarak kabul edilir.

Kitaplar, ilgili konuda, eğer belge, doküman ve süreli yayınlara atıfta bu-

lunuyorsa bir kıymet ihtivâ eder; aksi hâlde kulüpçülük kisvesi ile yazılmış spor ve kulüp tarihi kitapları veya neredeyse hiçbir kaynak belirtmeyen veya kaynağı bir başka –kaynaksız– kitap olan ısmarlama kitaplar benim nezdimde de, bu literatürü takip edenlerce de fazlaca bir ehemmiyete mazhar olamaz.

Ale'l-ıtlak Baldırı Çıplak bu topraklarda yaşayan kadim idmancılarının anılarından, makalelerinden ve onlarla yapılan röportajlardan oluşuyor. Futbol tarihi ile ilgilenmeyen, pek fazla bilgisi olmayan okur, ileriki bölümlerde hâtıralarını okuyacağı birçok idmançı ve “futbolist”le muhtemelen ilk defa tanışacak. Bahsedilen mevzu ve kişilere de oldukça yabancı olacak. Bu güçlüğü yenebilmek için dipnotları ziyadesi ile fazla tuttum ve bol miktarda fotoğraf kullandım.

Elinizdeki bu kitap senelerin çalışmasının, araştırmasının ve emeğinin bir ürünü... Bu hâtıraları kaleme almak, satır aralarını okumak, eksik ve hatalı hatırlamaların üzerine not düşmek, konu hakkında açıklama yapabilmek, fotoğrafları okuyup yorumlamak için mevzu hakkında derinlemesine bilgi sahibi olmak gerekiyor. Bu kitabın, diğer üç kitaptan sonra yazılmasının sebebi tam da bu...

Daha önce kaleme aldığım ve memleketin futbol tarihini anlatan kitaplar da bahsettiğim, üzerinden geçtiğim konuların tafsilâtına giriyoruz bu kitapta. Yapılan bir seyahatin teferruatı, müsabakada alınan bir neticenin sebebi, tercih edilen bir kulübün içyüzü hep hâtıralarda gizli. Bazen son derece eğlenceli, bazen de pek hüznü vâdilerden geçeceksiniz, ale'l-ıtlak baldırı çıplakların muhitinde gezinirken...

Keyifli okumalar temenni ederim.

Giriş

Ben bir futbol meraklısıyım.

Futbol denince aklıma evvelâ; yeşil çayırlar, domuz yağı ile sıvalı, meşinden mamûl, iç lastiği siboplu futbol topu gelir.

Sonra, üst tarafı aşağıya doğru hafifçe bel vermiş, üzerinde üretici İngiliz firmasının nâmı yazan, keresteden mamûl kale direkleri gelir.

Kadim devrin futbolistlerine ve o cânım "bel vermiş" kale direklerine bir örnek; 1322'de (1906) İzmir futbol takımına mağlup olan İstanbul muhtelit futbol takımı: "(Üst sıra sağdan): James La Fontaine, Posi Şarno, Nikola Darmis, Teodor, Terimçer, Harry Pears. (Alt sıra sağdan): Kimon Polihironildis, Fresco, Reggie Hill, Horace Armitage, Toto Stelyonidis, Temistol Moisyadis." (Galatasaray Spor Kulübü Müzesi)

Daha sonra; çayırı çepeçevre kaplamış, hatta bir iki adım da ileri çıkarak sahanın içine duhûl etmiş, başlarında fes, şapka, fôtr, kasket olan temâşâkârlar gelir.

Dördüncü olarak; siyah çorapları diz kapaklarına kadar çekilmiş, bembeyaz libasları içinde, bir elinde düdük, sahada koşuşturup duran lakin kimsele yaranamayan fedakâr hakemler gelir.

Futbol denince aklıma; eski, sararmış bir fotoğrafta kollarını göğsünde kavuşturmuş, çayırdı oynadığı mevkii gösterecek surette poz vermiş, uçları yukarı kıvrık kaytan bıyıklı, gururlu gözlerle ezelden ebediyete bakan ve fotoğraf makinasına pek de yüz vermeyen naif idmançılar gelir.

Ben bir futbol müptelasıyım.

Topun ağlarla buluştuğu zaman çıkan sesi, buz gibi havalarda yüzlerin sevilen renkteki kaşkolla örtüldüğünde husûle gelen sıcaklığı, maçtan önce salaş bir yerde yenilen yemeğin lezzetini, edilen muhabbetin tadını, rastlanılan tanıdık bir yüzü, özellikle eski zaman derbi maçlara birlikte giden rakip iki arkadaşın bayrakları ve şapkalı ile stadyuma meyletmesini, maçtan sonra takımı mağlup olmuş biri görüldüğünde göz teması kurulmadan başların hafifçe öne eğilmesini çok ama çok önemserim...

Hakeme dâir bir karikatür: "Hakem, bir çar veya mikadonun hased edeceği kadar müthiş bir kuvvete, nüfûza mâliktir." (İdman mecmûası).

Müşabakaların neticelerinden ziyade hikâyeleri ile âlâkadar olurum. Maçın bitiş düdüğü çalmadan tükenmeyen umutlardan dem vururum. Futbolun sadece bir oyun olduğunu, lakin bu oyunun hayatın her muhitinden parçalar taşıdığını bilenlerin ve onu yalın hâli ile sevenlerin tarafındayım.

Ben bir futbol düşkünüyüm.

Bu vâdinin yetiştirdiği kadim idmançılar merak eder dururum. Onların birer birer arz-ı endam ettiği eski zaman mecmualarının içine girip yanlarına giderim. Beni içten gülümsemeleri ile karşılar o güzel adamlar...

Belki giydikleri gömlek ve kısa pantolonları bir örnek de-

ğildir. Bütün formalara da kulüplerinin o cânım arması işlenmemiş olabilir, hatta bir ikisinin konçları takımın tam da zıddı bir renk bile olabilir. Olsun varsın, şaşaalı olmasın, öyle naif, öyle fedakâr ve öyle güzeldir ki onlar, işte bu kitap tam da onları, en kadimlerinin hayatlarını, hikâyelerini, hâtıralarını; hülâsa, o devrin tabirince ale'l-ıtlak¹ baldırı çıplakları anlatır.

Kitaba başlama: Ekim 2015, Bostancı, İstanbul.

Kitabı bitirme: Mart 2017, Ataşehir, İstanbul.

1 Umumiyetle, genel olarak mânâsında...

Girizgâh:
Bay Harry Edwin Pears
Bir İstanbul Çiğdemi (Crocus Olivieri Istanbulensis)

Memleketteki bütün idmancaların nezdinde
sayın baylar Harry Edwin Pears
ve James Edward La Fontaine'e saygılarımla...

1835 senesinde İngiltere'nin York şehrinde dünyaya gelen Sir Edwin Pears, ölümünden kısa bir süre önce yayınladığı ve İstanbul'da geçirdiği yıllarını anlattığı *Fourty Years in Constantinople*¹ adlı hâtırâtının hemen başında bahsettiği üzere, otuz yedinci doğum gününü kutladığı 1872 senesinde henüz İngiltere'de bulunuyor ve ziyadesiyle yoğun bir biçimde çalışıyordu.

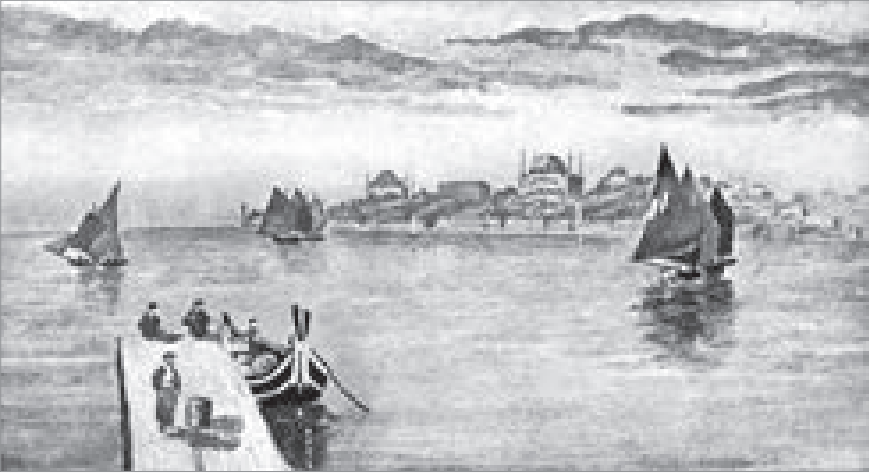
Genç avukat, bir yandan Sosyal Bilimler Teşkilatı'nın genel sekreterliğini yaparken, bir yandan da çeşitli uluslararası komitelerde başkanlık gibi oldukça faal görevlerde bulunuyordu. Pears, bunlardan başka, hukuk ve sosyal bilimler alanlarında yayınlanan mecmualar için de editörlük yapmaktaydı. Kendisinin deyimiyle çok fazla çalışmaktan sağlığı elinden uçup gitmek üzereydi.

Bir gün, bir avukat arkadaşının İskenderiye barosundan ve İstanbul'dan davet aldığını öğrendi. Edwin Pears arkadaşına biraz ciddi, biraz şaka yollu,

Sir Edwin Pears 1915'te. (Fourty Years in Constantinople kitabından).

1 Sir Edwin Pears, *Fourty Years in Constantinople 1835-1919*, D. Appleton and company, New York, 1916.

Sir Edwin Pears'ın gözünden İstanbul: "Suluboya çalışmalarımından biri."
(*Forty Years in Constantinople kitabından*)

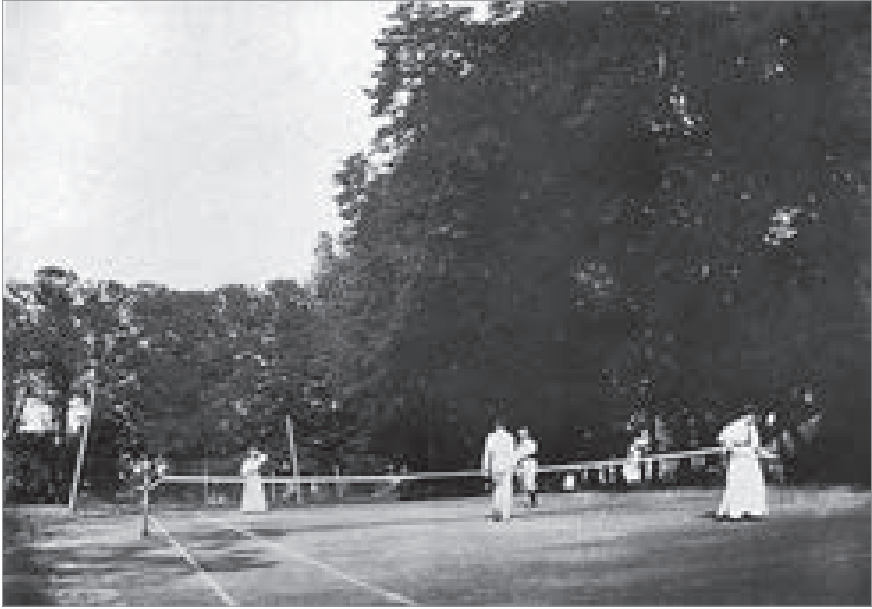
"Sen hangisine gitmeyeceksen bana haber ver ben de oraya gideyim," dedi. Sıhhati tıpkı Pears gibi bozuk olan arkadaşına doktorları, ikliminin sağlığına daha uygun olacağını düşünerek İskenderiye'yi tavsiye ettiler. Bu durumda da Edwin Pears biraz hava değişimi, en çok da mekân değişimi maksadıyla İstanbul'un yolunu tuttu.

1873 Mayıs'ında İstanbul'a gelen Edwin Pears'ı Boğaziçi'nin muhteşem suları, Prens Adaları ve sayısız sokak köpeği karşıladı. Pears, İstanbul'dan ve Boğaziçi'nden o kadar etkilendi ki, bir süre ikamet ettiği anlaşılan Moda'dan bakışla Tarihi Yarımada'nın sulu boya resimlerini dahi yaptı.

Avukat Sir Edwin Pears İstanbul'a gelirken yanında ailesi de vardı. Eşi, bir kızı ve bir de oğlu... Sir Pears'ın oğlu, 1869 senesinde doğan ve tıpkı babası gibi avukatlık mesleğini seçen Harry Edwin Pears'tı.

Daha dört yaşındayken İstanbul'a gelen ve önceleri ailesiyle birlikte Moda'da ikamet eden Harry Pears, memleketimizde icra edilen ilk ragbi, tenis, kriket ve futbol müsabakalarının oldukça faal bir üyesiydi.

Onu hususi kılan, sadece ilk futbol takımlarından Kadıköy'ün reisliğini yapması, *Union Club*'ün ve İstanbul Lig'i'nin müessislerinden olması değildir. Onu bu kitabın ilk bahsi yapmamın esas sebebi, futbol tarihimizin bir süreli yayınlı kanıtlanan ilk ragbi ve futbol (*ragby union* ve *association football*) hakemi olmasıdır. 14 Ocak 1889 tarihinde İstanbul ile İzmir muhtelitleri arasında icra edilen ragbi maçı ile 7 Kasım 1900 Çarşamba günü icra edilen H.M.S. Salamander-İstanbul Muhteliteli arasındaki futbol maçları süreli yayınlı marifeti ile hakemi tespit edilen ilk müsabakalardır. Her iki mü-

*Tarabya Summer Palace'da tenis oynayan İngiliz Levantenler.
(Sinan Genim, Konstantiniye'den İstanbul'a)*

sabakayı da Harry Pears idare etmiştir. O, münhasıran hatırlanması gereken idmcıların en başında gelmektedir.

Harry Pears bu memlekette uzun ve mutlu bir hayat sürdü. Evlendi ve havasını, suyunu çok sevdiği Yakacık'ta oturdu, Pera'daki Baro'da avukatlık yaptı. Levantenler hakkında son derece kıymetli çalışmalarını bildiğimiz araştırmacı-yazar Osman Öndeş bakın onun hayatını nasıl anlatıyor:²

... Harry E. Pears, Gertrude Anna Whittall ile 1893'te evlendi. 1894'te Lorna Pears ve 1902'de Mary Gertrude Pears (Molly) adlı iki çocukları oldu. Şüphesiz Yakacık'ın temiz havası buraya yerleşmelerinde önemli bir faktördü. Ön bahçede yuvarlak bir süs havuzu, arka bahçede tenis kortları vardı. Mr. Pears ağaç dikmek için Yakacık yakınındaki Soğancık'ta yeni bir arazi satın aldı. Böylece kurduğu malikânesinde, fidanlar ve nâdir bulunan çeşitli bitkiler yetiştirdi. Yaz aylarında, Whittall fertleri ve arkadaşlarının katılmasıyla büyüyen Pears ailesi, bu evde buluşup pikniklere gidiyordu. Bölgenin en yüksek tepesi olan Aydos'a ve etraftaki antik harabelere araba gezintileri yapıyorlardı. Bütün kırlar baharda, nâdir bulunan *Crocus Olivieri Istanbulensis* (İstanbul Çiğdemi) çiçekleriyle kaplanıyordu.

2 Osman Öndeş, *The 'lost' Levantine property in Yakacık*, <http://levantineheritage.com/testi83.htm>.